

Letošní jubilea dvou ostravských muzikologů a hudebních pedagogů

Karel Steinmetz

Letos na jaře oslavili svá významná životní jubilea dva přední ostravští vysokoškolsí profesori – muzikologové PaedDr. Luděk Zenkl, CSc. (*5. 5. 1926 v Táboře) a PhDr. Jan Mazurek, CSc. (*19. 4. 1941 v Ostravě-Vítovicích). Oba přišli v roce 1973 na Katedru hudební výchovy tehdejší Pedagogické fakulty v Ostravě a na tomto pracovišti působí dodnes (byť Zenkl nyní jen externě jako školitel čtyř doktorandů). Oba přivedli na ostravskou hudebněvýchovnou katedru její tehdejší vedoucí doc. PhDr. Vladimír Gregor, CSc. a oba pak po politických změnách v roce 1989 dosáhli docentských a profesorských titulů a po vzniku Ostravské univerzity působili postupně též ve funkci vedoucího Katedry hudební výchovy na její Pedagogické fakultě.

¹ Luděk Zenkl vystudoval v rodišti reálné gymnázium (maturita 1945) a současně se učil hře na klavír a příčnou flétnu na městské Hudební škole. Flétnu též studoval dva roky na pražské konzervatoři a v letech 1947–1951 navštěvoval Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy (obor ruština – hudební výchova). Pak byl asistentem na Katedře hudební výchovy u profesorů Antonína Sychry a Josefa Plavce (vyučoval hudebně-teoretické předměty a intonaci a obhájil disertaci *Hudebnost a intonace na školách a v souborech lidové tvořivosti* – PaedDr. – 1953). V letech 1962–1973 působil jako odborný asistent na Katedře hudební vědy a výchovy Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Po přesídlení do Ostravy na Katedru hudební výchovy Pedagogické fakulty zde vyučoval didaktiku hudební výchovy, intonaci a sluchovou

Luděk Zenkl¹ se již dříve na svých předchozích vysokoškolských působištích na Univerzitě Karlově v Praze i Univerzitě Palackého v Olomouci profiloval v hudebněteoretických disciplínách (v hudební akustice a teorii) a v hudební sociologii, psychologii a zvláště hudební pedagogice. Například otázky sluchové výchovy a pěvecké intonace jak z hlediska historického, tak i teoretického zůstaly potom v Zenklově badatelském zájmu téměř trvale. Projevila se zde skutečnost, že byl žákem Františka Spilky a zvláště Metoda Doležila, k jehož 7. vydání *Intonace a elementárního rytmu* napsal úvodní slovo a ediční poznámky.²

V Olomouci, kde Zenkl působil v letech 1962–1973, dokončil svou kandidátskou disertaci *Temperované a čisté ladění v evropské hudbě v 19. a 20. století*, na jejímž základě získal v roce 1969 titul kandidáta věd (CSc.). Tato historicko-estetická a teoreticko-akustická práce, v níž podrobně vymezil podíl antropologických a psycho-akustických daností i vycvičených

analýzu a hudební teorii. Po změně politických poměrů v roce 1989 se habilitoval (1991) a roku 1993 byl jmenován profesorem; v letech 1992–97 se stal vedoucím Katedry hudební výchovy ostravské Pedagogické fakulty. Po odchodu do důchodu stále ještě externě spolupracuje s katedrou jako školitel doktorandů.

² Praha 1979, s. V–VIII.

dovedností a návyků při vnímání, vytváření a vyladování tónových výšek v hudební praxi, pak byla vydána tiskem (Praha 1971). Za dobu svého působení na Univerzitě Palackého se Zenkl věnoval také problematice sociologie hudebního života českých měst. Jeho zájem o problematiku popularizace hudby, o hudební výchovu dospělých i dětí, výzkum hudebního vkusu apod. ho přivedl k publikování četných hudebně-sociologických studií v časopisech a sbornících *Hudební rozhledy*, *Opus musicum*, *International Review of the Aesthetics and Sociology, Hudební sociologie a hudební výchova*.³ Byl předsedou komise pro hudebněpedagogickou teorii a výuku v rámci Československé společnosti pro hudební výchovu, která uspořádala v Olomouci dvě velmi významné konference (z té první byl v roce 1969 vydán v Zenklově redakci sborník *Metodologické problémy hudební pedagogiky*, který lze pokládat za významný impuls pro rozvoj hudebněpedagogického bádání).

I po přesídlení do Ostravy Zenkl pokračoval v prosazování modernizačních trendů v hudební výchově a v jejich výzkumech. Tyto snahy vyvrcholily na tzv. Nitranských konferencích.⁴ Tehdy si přední hudební pedagogové na půdě nově vzniklé Čes-

koslovenské hudební společnosti jasně uvědomovali, že hudební výchova na všeobecně vzdělávacích školách musí prodělat pronikavé změny, musí se prosadit tzv. činnostní pojetí hudební výchovy, při němž je nutné dbát na zvýšení kreativity jak učitelů, tak i žáků. V podstatě šlo o nalezení možné cesty, jak vtělit velké množství nových námětů a podnětů do minimálních časových možností ve výuce tohoto předmětu na školách i v přípravě jeho učitelů na pedagogických fakultách. A Zenkl se iniciativně zapojil nejen do promyšlení teoretických aspektů těchto snah, ale vždy se zasazoval o vyústění teorie do praktických dopadů na didaktiku hudební výchovy. A právě na poli teorie a praxe vyučování hudební výchově vykonal Luděk Zenkl v 70. a 80. letech v Ostravě velmi mnoho. Vedle toho napsal dvě významné učebnice *ABC hudební nauky* a *ABC hudebních forem*, které opakovaně vycházely v pražském nakladatelství Supraphon,⁵ četné vysokoškolské učební texty, desítky studií a statí ve sbornících a odborných časopisech.⁶ Přesto mu zdejší „normalizační mocipáni“ neumožnili další kvalifikační růst, kterého se dočkal až po

³ Viz STEINMETZ, K.: Výběrová bibliografie prof. PaedDr. Ludka Zenkla, CSc. In: *Sborník prací Pedagogické fakulty Ostravské univerzity*, řada U-3, Ars, 1999, s. 79–86, zde zvl. položky 76–83.

⁴ Pět celostátních (tehdy federálních) konferencí o všech druzích a formách hudební výchovy konaných v Nitře v letech 1984, 1986, 1988, 1989 a po rozdělení federace ještě v roce 1994 významně ovlivnilo rozvoj hudebnosti dětí a mládeže v českých zemích i na Slovensku.

⁵ *ABC hudební nauky* vyšla poprvé v roce 1976 a od té doby ještě v šesti dalších reedicích, *ABC hudebních forem* pak v letech 1985, 1990, 1999 a 2010.

⁶ Zenklova výběrová bibliografie uvedená v pozn. č. 3 obsahující knižní publikace, samostatné učební texty, studie a statí ve sbornících a odborných časopisech je rozdělena do čtyř oddílů podle okruhů autorova badatelského a odborného zájmu: a) teorie vyučování hudební výchovy, b) akustika, hudební teorie, intonace a sluchová analýza, c) hudební sociologie a popularizace hudby, d) různé, např. rozborů děl současných skladatelů, monografie o Jiřím Dvořáčkovi aj.

roce 1989. Po habilitaci (1991) a jmenování profesorem (1993) se stal vedoucím ostravské katedry, zároveň byl členem Vědecké rady Pedagogické fakulty Ostravské univerzity a v 90. letech se zasadil o akreditování doktorského studia v oboru Hudební teorie a pedagogika na Ostravské univerzitě,⁷ stále zasedá v mnoha odborných grémiích jako člen a předseda habilitačních a jmenovacích profesorských komisí, školí doktorandy a vyvíjí další aktivity.⁸ Jeho pracovní a životní entuziasmus je skutečně výjimečný, a tak jen věřme, že mu vydrží ještě do mnoha dalších let.

Zatímco Luděk Zenkl, profesor působící na ostravské Pedagogické fakultě, nepocházel z tohoto regionu, Jan Mazurek je rodilý Ostravan. Narodil se v Ostravě-Vítkovicích 19. dubna 1941. Po maturitě na ostravské Jedenáctileté střední škole ve Vítkovicích v roce 1958 studoval v letech 1959–1964 na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci obory hudební výchova – český jazyk (u profesorů Roberta Smetany, Vladimíra Hudce a Jiřího Daňhelky, Oldřicha Králíka, Jiřího Skaličky; promoce 1964)

⁷ Doktorské studium v oboru Hudební teorie a pedagogika bylo pro Pedagogickou fakultu Ostravské univerzity akreditováno v roce 1995. Zenkl byl prvním předsedou oborové rady a jako školitel se věnoval vědecké výchově mnoha doktorandů a vědeckých pracovníků (v letech 1999–2010 vchoval celkem pět doktorů /Ph.D/ a v současnosti školí čtyři doktorandy).

⁸ Nepřehlédnutelná byla a stále je jeho hudebně-kritická činnost v denním a odborném tisku (Opus musicum, Hudební rozhledy, ostravské deníky apod.), činnost organizátorská dříve v České hudební společnosti a Svazu českých skladatelů a koncertních umělců, nyní v Asociaci hudebních umělců a vědců (zvl. v Tvůrčím centru Ostrava) apod.

a několikaletém vyučování českého jazyka a literatury i hudební výchovy na ostravských středních školách pak natrvalo zakotvil na Pedagogické fakultě v Ostravě.

Badatelsky se Jan Mazurek téměř po celou dobu věnoval dějinám české hudební výchovy, problémům školské hudební recepce a zvláště problematice dějin regionální hudební kultury na Ostravsku. V této své činnosti šel Mazurek zcela ve stopách svého předchůdce doc. PhDr. Vladimíra Gregora, CSc. Mazurek sice nebyl přímým Gregorovým žákem, ale právě příčiním tohoto tehdejšího vedoucího katedry hudební výchovy se stal Mazurek v roce 1973 odborným asistentem na Pedagogické fakultě v Ostravě. O dva roky později zde získal po rigorózním řízení titul PhDr.⁹ a v dalších letech pokračoval ve svém odborném růstu.¹⁰

⁹ Pro rigorózum J. Mazurek předložil v roce 1975 disertaci *Expresionismus a česká hudba 20. století (do konce 30. let)*; doc. dr. Vladimír Gregor, CSc. byl jednak ve funkci školitele, jednak předsedou rigorózní komise, v níž zasedli jako členové prof. Josef Schreiber, dr. Jiří Svoboda, CSc. a doc. Karel Tvarůžka. Vladimír Gregor hodlal po patnácti letech vedení katedry, kterou vlastně v roce 1959 vybudoval, předat některému z mladších kolegů a Jana Mazurka si vtipoval jako svého eventuálního nástupce. V roce 1974 se však po Gregorově abdikaci stal vedoucím katedry hudební výchovy o dvanáct let starší Ondřej Bednarčík, CSc., který byl jmenován v roce 1985 docentem a Jan Mazurek zastával funkci tajemníka katedry.

¹⁰ V roce 1982 pak získal na Karlově univerzitě v Praze titul kandidáta pedagogických věd za práci *Podíl soudobé hudby na rozvoji osobnosti žáka 2. stupně základní školy* (Praha 1982). Docentem Teorie vyučování hudební výchově byl jmenován v roce 1988 a v roce 1994 se habilitoval jako docent Hudební výchovy se zaměřením na dějiny hudby na základě habilitačního spisu *Kapitoly z dějin ostravské hudební výchovy v období*

Stejně jako směr muzikologické činnosti Vladimíra Gregora nejvíce ovlivnil Bohumír Štědroň, tak lze bez nadsázky přirovnat Gregorův vliv na pracovní orientaci Jana Mazurka. Také on se po příchodu na ostravskou Pedagogickou fakultu zaměřil na podobnou regionální problematiku Ostravska a na dějiny české (a v mnoha případech přímo regionální – tj. ostravské) hudební výchovy.¹¹ Například první větší Mazurkova stať *Pobyt opery brněnského Národního divadla v Ostravě roku 1906* vznikla z Gregorova podnětu pro oddíl Sborníku prací Pedagogické fakulty v Ostravě,¹² věnovanému 50. výročí úmrtí Leoše Janáčka v Ostravě. Mazurkův zájem o život a dílo moravského Mistra, ale sledování i jeho přímých žáků a následovníků hlavně ve Slezsku a na severovýchodní Moravě (nejen ve skladatelské, ale hlavně v hudebněpedagogické a sběratelské profesi) jej vedlo k výraznější orientaci na hudební problematiku Ostravy a širšího regionu. Řadu sborníkových i časopiseckých studií, slovníkových hesel,¹³ konferenčních vystoupení a shrnující monografii – nejvíce v devadesátých letech – proto

věnoval problémům hudebního života českých a německých obyvatel Ostravy v období 1880–1918. V dalších příspěvcích také reflektoval vývoj meziválečné hudby v Ostravě a pak zvláště otázky ostravského hudebního života po 2. světové válce.

V Mazurkově publikační činnosti zaměřené k dějinám české hudební výchovy najdeme přínosné stati a následnou menší monografii o uplatnění metody Emila Jaques-Dalcroze v naší hudební výchově. V řadě příspěvků se také Jan Mazurek zabýval problémy rozvoje hudební výchovy na Ostravsku v období let 1890–1945, často v souvislosti nejen s hudebněpedagogickým působením Leoše Janáčka (jak již bylo řečeno), ale také s některými dalšími aspekty vývoje české hudební výchovy 19. a 20. století. I zde Mazurek často navazoval na Vladimíra Gregora.¹⁴

Vlastní vysokoškolská pedagogická orientace¹⁵ ovlivnila jeho zájem o problémy posluchu a výuky dějin hudby na pedagogických fakultách; výsledky publikoval v časopisech *Estetická výchova*, *Hudební výchova* a *Hudební nástroje*. Pro pedago-

1890–1945 (Ostrava 1994), profesorem v oboru Hudební teorie a pedagogika se stal v roce 2001.

¹¹ Je sice pravda, že Gregorovo muzikologické dílo je rozsáhlejší, ale okruh badatelského zájmu obou osobností je velmi podobný (snad s výjimkou hudební historie olomouckého regionu a širší problematiky moravské, kterým se věnoval jen Vladimír Gregor).

¹² Řada D-14, Praha: SPN, 1978, s. 93–103.

¹³ Zvl. v *Biografickém slovníku Slezska a severní Moravy* (Ostrava /Opava: 1993–2011 – cca 60 hesel), *Kulturněhistorické encyklopedii Slezska a severovýchodní Moravy* (Ostrava 2005 – 180 hesel) a v *Českém hudebním slovníku osob a institucí* (www.ceskyhudebnislovník.cz – 12 hesel).

¹⁴ Na Gregorovy stati třeba o Františku Bakulem přímo navazují práce Jana Mazurka např. o Josefu Kříčkovi a Ferdinandu Krchovi.

¹⁵ Jan Mazurek stále patří k velmi oblíbeným pedagogům na ostravské hudebněvýchovné katedře. Zaměřuje se na dějiny hudby a hudební výchovy, na poslech skladeb (určitou dobu též učil hudební pedagogiku a psychologii), po akreditaci doktorského studia byl školitelem celkem sedmi doktorandů. Za více než pětaticetiletou kariéru vysokoškolského učitele vychoval několik generací učitelů hudební výchovy na všech stupních škol na Ostravsku. Po roce 1989 byl členem několika oborových a vědeckých rad (v Ostravě a Olomouci) i akademickým funkcionářem na Ostravské univerzitě.

gickou práci na ostravské katedře hudební výchovy napsal řadu skript.¹⁶ Dlouhodobou pozornost také věnoval hudebněkritické a recenzní činnosti v odborných časopisech Hudební rozhledy, Opus musicum, Ostravský kulturní měsíčník a v ostravském denním tisku (Nová svoboda, Svoboda, Moravskoslezský den, Práce), popularizační práci při přednáškách a besedách o české i světové hudbě (např. v Univerzitě třetího věku na Ostravské univerzitě, Vysoké škole báňské-Technické univerzitě, v Českém rozhlasu Ostrava) i v zahraničí (Cieszyn – Polsko, Banská Bystrica – Slovensko) a recenzním a oponentním posuzováním různých graduačních prací,¹⁷ tiskem vydávaných publikací

¹⁶ Vedle skript Hudba pro děti a mládež, Kapitoly z hudební psychologie, Stručné dějiny evropské hudby, Poslech hudby, Stručné dějiny české hudby, přispěl do dvou učebních textů: MIXA, F. a kol.: *Hudební výchova pro posluchače učitelství v 1.–4. postupném ročníku* (Ostrava 1982) a MACURA, M. a kol.: *Hudba a zpěv* (Ostrava 1992, 21996).

¹⁷ Např. oponentské posuzování habilitačních, kandidátských a doktorských prací (téměř 20 posudků, nepočítaje diplomové magisterské a závěrečné bakalářské práce).

o hudbě pro ostravská nakladatelství Profil, Repronis, Montanex i publikacím vydávaným Ostravskou univerzitou a konečně recenzím knih o hudbě v odborných časopisech. Dosavadním vyvrcholením hudebněhistorické činnosti Jana Mazurka je rozhodně velká vědecká monografie o hudební kultuře v Ostravě za posledních sto dvacet let.¹⁸ Jubilant stál v čele osmičlenného kolektivu vesměs mladších ostravských hudebních historiků, teoretiků a pedagogů a měl hlavní podíl na jejím vzniku a vydání.

V této kratší stati jsme připomněli dvě významné vědecké a pedagogické osobnosti, které nejvíce ovlivnily více než půlstoletí trvající činnost Katedry hudební výchovy Pedagogické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě a které také formovaly směřování hudebněvědného oboru na Ostravsku. To také jednoznačně vyplynulo z příslušných kapitol z výše zmíněné publikace.

¹⁸ MAZUREK, J., STEINMETZ, K. A KOL. *Ostravská hudební kultura od konce 19. století do současnosti*. Ostrava: Ostravská univerzita – Pedagogická fakulta, 2010.